

ÇOCUK VE ERGENLERDE DUYGUSAL VE DAVRANIŞSAL PROBLEMLER

Eda TATLI¹

HAZIRLIK SORULARI

1. Çocukluk ve ergenlik döneminde karşılaşılan davranış bozuklukları hakkında neler biliyorsunuz?
2. İlk çocukluk döneminde görülen davranış bozuklukları nelerdir?
3. İkinci çocukluk döneminde görülen davranış bozuklukları nelerdir?
4. Ergenlik döneminde sık görülen davranış bozuklukları neler olabilir? Belirti ve tedavi yöntemleri neler olabilir?
5. Ergenlerde TSSB hangi sorunlar ortaya çıkmaktadır ve tedavi yöntemleri nelerdir?

GİRİŞ

Davranış, bireyin ve yaşadığı çevre arasındaki etkileşimleri ile ortaya çıkan temel bir kavramdır. Çocuklar gerek kalıtsal ve gerekse de öğrenmeye bağlı olarak veya bu ikisinin etkileşimiyle her ge-

çen gün yeni süreçler edinmekte ve yeni birtakım davranışlar geliştirmektedirler. Olumlu bir çevre ve aile ortamı içerisinde çocuklar istedik nitelikte davranışları daha fazla fark etmekte ve bu davranışları çeşitlendirmektedir. Ancak olumsuz ebeveyn tutumları ve kimi kalıtsal nitelikler örneğin hiperaktivite vb. doğuştan getirilen gelişimsel anormallikler çocukların bazı istenmeyen uygulamalara ve tepkilere maruz kalmasına ve bunlara bağlı olarak çeşitli duygusal ve bilişsel süreçler ortaya koymalarına zemin hazırlayabilir.

Dolayısıyla çocuklar yaşamın ilk günlerinden itibaren çevreleri ile yoğun bir etkileşim halinde çeşitli davranışlar geliştirmekte ve zaman içerisinde şekillenen kişilik yapıları bu davranış örüntüleri kalıcı niteliğe dönüşmektedir. Olumlu bir çevre ve yetiştirme süreçleri ile sağlıklı bir kişilik ve davranış örüntüleri şekillenirken tam tersi koşullar ve travma vb. olumsuz yaşam tecrübeleri ise çocuklarda istenmeyen ve kalıcı nitelikte bazı davranış örüntülerini ortaya çıkartabilir. Bu anlamda çocukluk dönemi yaşamın geri kalanı açı-

¹ Uzm. Psk. Dan., Atatürk Üniversitesi, K.K. Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., edatatli2580@gmail.com
0009-0007-2643-2564

ğer meslek mensuplarına ve özellikle de davranış sorunu yaşayan çocukların ailelerine büyük fayda sağlayacağı düşüncesindeyiz.

UYGULAMALAR

1. Bu bölümden öğrendiklerinizi göz önünde bulundurarak ilk çocukluk döneminde görülen tırnak yeme ve parmak emme tanı kriterleri ve önleme müdahalelerini düşünülürken aralarındaki farklılıkları ve benzerlikleri tartışınız.
2. İkinci çocukluk döneminde görülen davranım bozukluğu ve karşıt olma-karşıt gelme bozukluğunun hangi tanı kriterleri açısından birbirinden farklılık göstereceğini tartışınız.
3. Okul devam problemleri göz önünde bulundurulduğunda hangi sebeplerden ortaya çıktığını ve bu doğrultuda hangi sonuçlara yol açabileceğini tartışınız.
4. Ergenlik döneminde okul ortamında zorbalığa neden olan etmenleri ve okulda zorbalığı önlemek için hangi müdahale yöntemlerinin yapıldığını tartışınız.
5. Ergenlik döneminde OKB olan çocukların karşılaşılabilecek problemlerin neler olabileceğini tartışınız.

KAYNAKLAR

- Abramowitz, J. S., & Jacoby, R. J. (2015). Obsessive-compulsive and related disorders: A critical review of the new diagnostic class. *Annual Review of Clinical Psychology, 11*, 165-186.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı*. Yeniden gözden geçirilmiş 5. Baskı (DSM-V TR). E. Köroğlu (Çev.Ed.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Arı, G. S., & Bal, E. Ç. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 15*(1), 131-148.
- Arias-Mera, C., Paillama-Raimán, D., Lucero-González, N., Leiva-Bianchi, M., & Avello-Sáez, D. (2023). Relation between sleep disorders and attention deficit disorder with hyperactivity in children and adolescents: A systematic review. *Research in Developmental Disabilities, 137*, 104500. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S089142223000781>
- Arkan, B., & Üstün, B. (2009). Davranım bozukluğu olan çocuklara psikiyatrik yaklaşımda anne-baba eğitim programları: İki örnek bağlamında bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 1*(2), 155-174. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/115171>
- Ayanoğlu, M., Boğa, Kay, M. A., İnci, R., Tarkoçin, S., Kaçmaz, C., Temiz, A. & Gögebakan, Ş. (2019). Çocukluk döneminde görülen duygusal ve davranışsal sorunlarla ilgili türkiyede yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 7*(2), 196-210. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/887287>
- Ayazseven, Ö., & Önder, F. C. (2018). Ergenlerde internet bağımlılığı: depresyon ve yalnızlığın rolü. In *3rd Eurasian Conference on Language and Social Sciences* (No. s 31).
- Aypay, A. (2018). Ortaokulda ödül bağımlılığı-ceza hassasiyeti ve ödül bağımlılığı-okul tükenmişliği arasındaki yordayıcı ilişkiler. *Eğitim ve Bilim, 43*(194).
- Bahali, K., & Tahiroğlu, A. Y. (2010). Okul reddi: Klinik özellikler, tanı ve tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2*(3), 362-383.
- Bahali, K., Tahiroglu, A. Y., & Avcı, A. (2009). Okul reddi olan çocuk ve ergenlerin klinik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri J, 10*, 310-317.
- Baker, K. (2013). Conduct disorders in children and adolescents. *Paediatrics and Child Health, 23*(1), 24-29.
- Bakırcıoğlu, R. (2020). Çocuk ve ergenlerde ruh sağlığı (7. baskı). Anı Yayıncılık.
- Baltacı, Ö. (2022). İlkokul dönemi uyum ve davranış sorunları. T. Oral (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (ss. 95-128). Eğiten Kitap.
- Barut, B. (2019). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılık düzeyi ile algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi: Gaziantep).
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of educational psychology, 92*(3), 568.
- Bilgin, M. (2018). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik bozukluklar arasındaki ilişki. *The Journal of International Scientific Researches, 3*(3), 237-247. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.452045>
- Blum, N. J., Taubman, B., & Nemeth, N. (2004). Why is toilet training occurring at older ages? A study of factors associated with later training. *The journal of pediatrics, 145*(1), 107-111. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S002234760400143X>
- Borrie, F. R., Bearn, D. R., Innes, N. P., & Iheozor-Ejiofor, Z. (2015). Interventions for the cessation of non-nutritive sucking habits in children. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, CD010202.

- matic Reviews*, (3). <https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD008694.pub2/full>
- Bradshaw, C. P., Waasdorp, T. E., & Johnson, S. L. (2015). Overlapping verbal, relational, physical, and electronic forms of bullying in adolescence: Influence of school context. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 44(3), 494-508.
- Buitelaar, J. K., van Andel, H., Duyx, J. H. M. ve van Strien, D. C. (1994). Depressive and anxiety disorders in adolescence: A follow-up study of adolescents with school refusal. *Acta Paedopsychiatrica*, 56(4), 249-253.
- Campbell, M., Hwang, Y. S., Whiteford, C., Dillon-Wallace, J., Ashburner, J., Saggars, B., & Carrington, S. (2017). Bullying prevalence in students with autism spectrum disorder. *Australasian Journal of Special Education*, 41(2), 101-122.
- Catone, G., Signoriello, S., Pisano, S., Siciliano, M., Russo, K., Marotta, R., ... & Pascotto, A. (2019). Epidemiological pattern of bullying using a multi-assessment approach: Results from the Bullying and Youth Mental Health Naples Study (BYMHNS). *Child Abuse & Neglect*, 89, 18-28.
- Connor, D. F., Steeber, J., & McBurnett, K. (2010). A review of attention-deficit/hyperactivity disorder complicated by symptoms of oppositional defiant disorder or conduct disorder. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 31(5), 427-440. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20535081/>
- Cuma, Y. (2020). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, ruhsal sorunlar ve sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı). <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/2335>
- Çağlar, E. E., & Türk, T. (2018). Ergenlik Döneminde Madde Kullanım Deneyimi ve Depresyon Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi*, 19(4), 99-106. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/526374>
- Çalışkan, H. (2018). Alışkanlık bozuklukları. S. Ayrıoğlu (Ed.). *Çocuk ve ergenlerde gelişimsel ve davranışsal bozukluklar* (4.baki, ss. 21-68). Vize Akademik.
- Çapulcuoğlu, U., & Gündüz, B. (2013). Lise öğrencilerinde tükenmişliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve algılanan akademik başarı değişkenlerine göre incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 12-24.
- Da Fonseca, D., Cury, F., Santos, A., Sarrazin, P., Poinso, F., & Deruelle, C. (2010). How to increase academic performance in children with oppositional defiant disorder? An implicit theory effect. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 41(3), 234-237. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2010.01.008>
- Derin, S., & Bilge, F. (2016). Ergenlerde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş düzeyi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 6(46), 35-51. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/631409>
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi: İzmir). <http://hdl.handle.net/20.500.12397/7021>
- Doğan, D. G., & Ulukol, B. (2010). Ergenlerin sigara içmesini etkileyen faktörler ve sigara karşıtı iki eğitim modelinin etkinliği. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 17(3), 179-185.
- Dolgun, G., Savaser, S., Balci, S., & Yazici, S. (2012). Prevalence of nocturnal enuresis and related factors in children aged 5-13 in Istanbul. *Iranian journal of pediatrics*, 22(2), 205. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3446056/>
- Ektiricioğlu, C., Arslantaş, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde çağın hastalığı: Teknoloji bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 29(1), 51-64. <https://doi.org/10.17827/akt.498947>
- Donat Bacioğlu, S. (2020). 0-6 yaş bebeklik ve erken çocukluk dönemi uyum ve davranış problemleri. F. Savi Çakar (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (8. baskı, ss. 165-219). Pegem Akademi.
- Dursun A., & Çapan, B. E. (2018). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ve psikolojik ihtiyaçlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 128-140. <https://doi.org/10.17679/inuefd.336272>
- Egger, H. L., Costello, J. E., & Angold, A. (2003). School refusal and psychiatric disorders: A community study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(7), 797-807.
- Ellingson, S. A., Miltenberger, R. G., Stricker, J. M., Garlinghouse, M. A., Roberts, J., Galensky, T. L., & Rapp, J. T. (2000). Analysis and treatment of finger sucking. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 33(1), 41-52. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1901/jaba.2000.33-41>
- Ergin, H. (2021). Karşı gelme bozukluğu. M. Özkes (Ed.). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar* (1. baskı, ss. 57-75). Nobel.
- Fitzpatrick, C., & Sharry, J. (2004). *Coping with depression in young people: A guide for parents*. John Wiley & Sons.
- Fortin, L., Marcotte, D., Potvin, P., Royer, É., & Joly, J. (2006). Typology of students at risk of dropping out of school: Description by personal, family and school factors. *European Journal of Psychology of education*, 21, 363-383.
- Franklin, M. E., Sapyta, J., Freeman, J. B., Khanna, M., Compton, S., Almirall, D., ... & March, J. S. (2011). Cognitive behavior therapy augmentation of pharmacotherapy in pediatric obsessive-compulsive disorder: the Pediatric OCD Treatment Study II (POTS II) randomized controlled trial. *Jama*, 306(11), 1224-1232.
- Ghanizadeh, A. (2011). Nail biting; etiology, consequences and management. *Iranian journal of medical sciences*, 36(2), 73. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3556753/>
- Gomez Rincon, M., W.L. Stephen & Lotfollahzadeh, S. (2023, 3 Ağustos). *Nocturnal Enuresis*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK545181/>

- Gümüştas, F., Yulaf, Y., & Gökçe, S. (2014). Çocuk ve ergenlerde okul reddi davranışının nedenlerinin incelenmesi. *Marmara Medical Journal*, 27(1), 27-31.
- Güneş, N. A., Akbiyık, D. İ., Aypak, C., & Görpelioğlu, S. (2018). Lise öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve uyku kalitesi. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 22(4), 185-192. <https://doi.org/10.15511/tahd.18.00475>
- Güney, M., & Taştepe, T. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 183-190. <https://www.doi.org/10.46971/ausbid.757713>
- Gürkan, U., & Demirel, N. (2021). Ergenlerin sosyal medya kullanımlarının sosyal ilişkilerine ve sosyal kaygı düzeylerine etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 79-104. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1755869>
- Güven, N. (2020). Erken çocukluk dönemi uyum ve davranış sorunları. O. Bilgin & S. Akçıl (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (1.baskı, ss. 129-154). Nobel.
- Güvendi, B., Demir, G. T., & Keskin, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ve saldırganlık. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 1194-1217. <https://doi.org/10.26466/opus.547092>
- Harmancı, H. & Kocakaya, H. (2020). Kişilik, uyku, yeme ve cinsel işlev bozuklukları. İ. Seçer (Ed.), *Yaşam boyu gelişim ve uyum soruları psikopatolojiyi anlamak* (1. baskı, ss. 625-675). Nobel.
- Harrington, B. C., Jimerson, M., Haxton, C., & Jimerson, D. C. (2015). Initial evaluation, diagnosis, and treatment of anorexia nervosa and bulimia nervosa. *American family physician*, 91(1), 46-52. <https://www.aafp.org/pubs/afp/issues/2015/0101/p46.html>
- Hatice, G. (2019). *Ergenlerin sosyal medya bağımlılığının akademik başarılarıyla ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Hicks, J., Jennings, L., Jennings, S., Berry, S., & Green, D. A. (2018). Middle school bullying: Student reported perceptions and prevalence. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 4(3), 195-208.
- Hosogane, N., Kodaira, M., Kihara, N., Saito, K., & Kamo, T. (2018). Parent-child interaction therapy (PCIT) for young children with attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD) in Japan. *Annals of General Psychiatry*, 17(1), 1-7. <https://annals-general-psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12991-018-0180-8>
- Irmak, A. Y., & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137. <https://turkpsikiyatri.com/Data/UnpublishedArticles/hpbr8.pdf>
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., & Atıcı, M. K. (2017). Gelişim psikolojisi. *Pegem*, 1-293.
- İşsever, O., Akcay, N., & Yılmaz, H. B. (2021). Çocuk bakımında önemli bir konu: Güvenli uyku ve uyku eğitimi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(2), 157-161. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1546245>
- Kavlak, M., Sarılır, A. İ., & Tönbol, B. (2022). Dijital oyun bağımlılığı yalnızlığı tetikler mi?. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-13. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2022.18>
- Keeley, M. L., Storch, E. A., Merlo, L. J., & Geffken, G. R. (2008). Clinical predictors of response to cognitive-behavioral therapy for obsessive-compulsive disorder. *Clinical psychology review*, 28(1), 118-130.
- Kermen, U., Tosun, N. İ., & Doğan, U. (2016). Yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşun yordayıcısı olarak sosyal kaygı. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 20-29. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/254259>
- Keskin, A. D., & Aral, N. (2021). Oyun bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Bağımlılık Dergisi*, 22(3), 327-339. <https://doi.org/10.51982/bagimli.880679>
- Koçtürk, N. (2021). Çocukluk dönemi uyum ve davranış sorunları ve bozuklukları. N.Ş. Özabacı (Ed.), *Çocuk psikolojisi* (2. baskı, ss. 192-232). Nobel.
- Kogon, A. J., Vander Stoep, A., Weiss, N. S., Smith, J., Flynn, J. T., & McCauley, E. (2013). Depression and its associated factors in pediatric chronic kidney disease. *Pediatric Nephrology*, 28, 1855-1861.
- Krishnappa, S., Rani, M. S., & Aariz, S. (2016). New electronic habit reminder for the management of thumb-sucking habit. *Journal of Indian Society of Pedodontics and Preventive Dentistry*, 34(3), 294-297. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27461817/>
- Lotfi, S., & BAŞCILLAR, M. (2017). Travma sonrası stres bozukluğu ve sosyal hizmet. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (3), 275-286.
- Malcolm, H., Wilson, V., Davidson, J. ve Kirk, S. (2003). Absence from School: A study of its causes and effects in seven LEAs. Nottingham: National Foundation for Educational Research Department for Education and Skills. Research Report RR424. <https://dera.ioe.ac.uk/8655/1/RR424.pdf>.
- Mash, E. J., & Wolfe, D. A. (2015). *Abnormal child psychology*. Cengage learning.
- Meltzer, L. J., & Mindell, J. A. (2008). Behavioral sleep disorders in children and adolescents. *Sleep Medicine Clinics*, 3(2), 269-279. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1556407X08000052>
- Merikangas, K. R., He, J. P., Burstein, M., Swanson, S. A., Avenevoli, S., Cui, L., ... & Swendsen, J. (2010). Lifetime prevalence of mental disorders in US adolescents: results from the National Comorbidity Survey Replication-Adolescent Supplement (NCS-A). *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 49(10), 980-989. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0890856710004764>

- Modecki, K. L., Minchin, J., Harbaugh, A. G., Guerra, N. G., & Runions, K. C. (2014). Bullying prevalence across contexts: A meta-analysis measuring cyber and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health, 55*(5), 602-611.
- Moral, R., & Kumcağız, H. (2019). Ergenlerdeki internet bağımlılığı: Anne, baba ve akran ilişkileri açısından bir değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 9*(2), 335-346. <http://dergipark.gov.tr/odusobiad>
- Moskowitz, L., & Weiselberg, E. (2017). Anorexia nervosa/atypical anorexia nervosa. *Current problems in pediatric and adolescent health care, 47*(4), 70-84. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1538544217300470>
- Nasir, A., & Nasir, L. (2015). Counseling on Early Childhood Concerns: Sleep Issues, Thumb-Sucking, Picky Eating, School Readiness, and Oral Health. *American family physician, 92*(4), 274-278. <https://www.aafp.org/pubs/afp/issues/2015/0815/p274.html>
- Nonis, D., Unicomb, R., & Hewat, S. (2022). Parental perceptions of stuttering in children: A systematic review of the literature. *Speech, Language and Hearing, 25*(4), 481-491. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2050571X.2021.1913299>
- Özdemir, F. D., İşeri, E., Gökçe, E., Demiroğulları, B., Koçkar, A. İ., Bağbancı, B., & Dalgıç, B. (2005). Enkoprezi olan çocukların tedavisinde davranışçı terapi ve ilaç tedavisinin etkinliklerinin karşılaştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12*(3), 121-129.
- Özgen, F., & Aydın, H. (1999). Travma sonrası stres bozukluğu. *Klinik Psikiyatri, 1*(34-41).
- Özmen, F., & Kubanç, Y. (2013). Opinions of schoolmaster and teachers on drug addiction-present situation and on advices in secondary schools. *Turkish Studies, 8*(3), 357-382.
- Pehlivan, Z. (2006). Resmi genel liselerde öğrenci devamsızlığı ve buna dönük okul yönetimi politikaları: Ankara ili örneği (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Pincus, D. B., Santucci, L. C., Ehrenreich, J. T., & Eyberg, S. M. (2008). The implementation of modified parent-child interaction therapy for youth with separation anxiety disorder. *Cognitive and Behavioral Practice, 15*(2), 118-125. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1077722908000291>
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian journal of psychiatry, 48*(9), 583-590. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/070674370304800904>
- Rowe, R., Maughan, B., Pickles, A., Costello, E. J., & Angold, A. (2002). The relationship between DSM-IV oppositional defiant disorder and conduct disorder: Findings from the Great Smoky Mountains Study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 43*(3), 365-373. <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1469-7610.00027>
- Salehi, B., Yousefichaijan, P., Rafeei, M., & Mostajeran, M. (2016). The relationship between child anxiety related disorders and primary nocturnal enuresis. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences, 10*(2).
- Savcı, M., & Aysan, F. (2017). Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağıllık: İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağıllığı yordayıcı etkisi. *Düşünen Adam, 30*(3), 202-216. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2017300304>
- Savi Çakar, F. (2020). İlkokul döneminde Uyum ve davranış problemleri. F. Savi Çakar (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (8. baskı, ss. 165-219). Pegem Akademi.
- Segal, Z. V., Anderson, A. K., Gulamani, T., Dinh Williams, L. A., Desormeau, P., Ferguson, A., ... & Farb, N. A. (2019). Practice of therapy acquired regulatory skills and depressive relapse/recurrence prophylaxis following cognitive therapy or mindfulness based cognitive therapy. *Journal of consulting and clinical psychology, 87*(2), 161.
- Smith, P. K., Cowie, H., Olafsson, R. F., & Liefoghe, A. P. (2002). Definitions of bullying: A comparison of terms used, and age and gender differences, in a Fourteen-Country international comparison. *Child development, 73*(4), 1119-1133. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00461>
- Sulak Akyüz, B. (2021). Bebeklik dönemi ve uyum problemleri. Ş. Baştemur (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (3. Baskı, ss. 65-76). Nobel.
- Taş, İ. (2018). Ergenlerde internet bağımlılığı ve psikolojik belirtilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/772>
- Topçu, E. (2020). *14-16 yaş arası ergenlerde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/handle/11363/2231>
- Ulu Ercan, E. (2021). Farklı yaşlarda görülen davranış problemleri. Ş. Baştemur (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (3. Baskı, ss. 455-493). Nobel.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Journal of Theoretical Educational Science, 5*(4), 468-483.
- Ünal Erzen, M., & Dikkatli, S. (2019). Travma sonrası stres bozukluğunda medyanın rolü. *Asya Studies, 1*(7), 51-61.
- Ünlü, A., & Evcin, U. (2014). İstanbul'da liseli gençler arasındaki madde kullanım yaygınlığı ve demografik faktörlerin etkileri. *Literatür Sempozyum, 1*(2), 211.
- Üstündağ, A. (2022). Ergenlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(42), 169-190. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.960816>

- Yavuzer, H. (2020). *Çocuk psikolojisi* (44. baskı). Remzi Kitapevi.
- Yayman, E. (2019). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı ve aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tez, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı). <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/1571>
- Yeung, C. K., Sihoe, J. D. Y., Sit, F. K. Y., Bower, W., Sreedhar, B., & Lau, J. (2004). Characteristics of primary nocturnal enuresis in adults: an epidemiological study. *BJU international*, 93(3), 341-345. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/14764133/>
- Yılmaz, T. (2019). Yeme bozuklukları. M. Şahin (Ed.). *Anormal Psikolojisi* (12. baskı, ss. 331-359). Nobel.
- Zanette, S., Walsh, M., Augimeri, L., & Lee, K. (2020). Differences and similarities in lying frequency, moral evaluations, and beliefs about lying among children with and without conduct problems. *Journal of Experimental Child Psychology*, 192, 104768. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022096518302455>